

*Agregacions al segle XIX. El cas de Santiga, 1836-1847 **

Ernesto Vilàs Galindo
Historiador

----- I -----

Organitzar i racionalitzar el territori ha estat durant els segles XIX i XX una idea constant dels diferents responsables polítics i administratius dins de l'Estat espanyol. De fet, encara avui és tema de debat i de noves propostes d'adequació de l'espai a les necessitats dels seus habitants, tal com demostra l'aparició de l'anomenat «Informe Roca». El debat i la contestació que han generat les seves propostes de modificació de termes municipals demostren com afecten als sentiments de les comunitats les decisions de les administracions.

Nosaltres també ens ocuparem d'una modificació de termes municipals, concretament de l'agregació de Sta. Maria l'Antiga, més coneguda avui dia com Santiga, dins del municipi de Sta. Perpètua de Mogoda. La nostra integració cal emmarcar-la a l'entorn d'un procés de gairebé un segle per definir el model de municipi que necessitava el nou estat liberal, que es va anar construint a cop de reforma i contrareforma al llarg del s. XIX. A la vegada, la recerca del municipi constitucional adient s'insereix dins del procés unificador de l'Estat espanyol endegat per Felip V i el Decret de Nova Planta (1716). L'Estat absolut generarà un seguit de reformes orientades a posar ordre dins del caos administratiu i territorial, mitjançant una acció dirigida a assolir una major uniformització institucional i una centralització de l'exercici del poder.

S'ha de tenir present, no obstant, que durant el segle XIX varen produir-se processos territorials diferents i, fins i tot, contraposats. Els intents de la burgesia catalana per articular un mercat nacional, l'extensió del ferrocarril, o la mateixa divisió provincial, constituïren factors d'integració i uniformització

A la memòria de Joan Morral i Miquel, membre fundador del Grup Pro Arqueologia i Història de Sta. Perpètua i de l'associació d'Amics de Santiga. La seva amistat i el seu mestratge no ens deixaran mai.

del territori. Per contra, el sorgiment dels nacionalismes, la defensa per part dels liberals progressistes de l'autonomia municipal, la formulació de les idees internacionalistes conseqüència de la Primera Internacional (1864) o el moviment regionalista, foren factors disgregadors o potenciadors de la diversitat.

L'objectiu d'aquest treball serà descriure els esforços dels diferents grups polítics espanyols per a respondre, a partir dels seus interessos i les seves concepcions del territori, a la utilització centralista del model territorial instaurat el 1833 per una part de la burgesia dominant¹; i de com van patir aquestes lluites les comunitats locals, sorgides al territori per evolució històrica i fortament arrelades a la terra, que veien perillar la seva existència. Els veïns de molts pobles de Catalunya i Espanya s'organitzaren per demostrar la seva raó de ser amb èxit desigual. Respecte a Santa Maria l'Antiga, l'esforç mancomunat dels seus vilatans no va fructificar malgrat que al seu topònim tinguessin un bon argument per demostrar la seva raó de ser on eren.

----- II -----

El plet amb les autoritats provincials dels santiguencs començava a mitjan 1836 quan el «Boletín Oficial de Barcelona» publicava una circular del Govern Civil de la província ordenant l'agregació d'un seguit de pobles. Entre ells es trobaven la «cuadra de Moguda» (2 habitants) i Sta. Maria l'Antiga (20 habitants) que havien d'integrar-se a Sta Perpètua de Mogoda². La raó considerada era l'escàs nombre de veïns que «no permiten formen y renueven al debido tiempo sus municipalidades con arreglo a la nueva ley provisional de Ayuntamientos que determina por mínimum de estas corporaciones cinco personas, debiendo a lo menos el alcalde y secretario saber escribir»³.

La quadra de Mogoda, amb dos veïns, poc podia fer. Tornava en virtut d'aquesta circular i la nova legislació al municipi del que s'havia segregat el 1718 a instàncies de la Cartoixa de Montalegre⁴. Els habitants de Santa Maria l'Antiga s'organitzaren per resistir pacíficament, però. El juny del 1837, administrativament agregats a Sta. Perpètua⁵, els santiguencs constitueixen una comissió amb l'objectiu de «recobrar el dia de poderse por si solos y sin dependencia de otro lugar, formarse Ayuntamiento»⁶. Els comissionats seran Josep Castells, Pau Soley, Feliu Mayol i Francesc Font.

Una vegada acordada la posició del veïnat calia argumentar-la en la corresponent instància, presentada al Govern Civil el 24 de juny del 1837⁷. Sense negar l'escassetat de població, atribuïen la causa del decandiment a raons externes al poble com eren les conseqüències de la Guerra de Successió: «destruida la libertad del pueblo catalán, hollados sus fueros y privilegios y reducida toda Cataluña a la más ominosa esclavitud», Santiga va perdre l'esplendor que

amb «un vecindario considerable» la feien «tal vez la población de más nombrada del Vallés, conforme así lo atestigua la historia del Principado».

La difícil situació de Santiga era responsabilitat d'un sistema de govern despòtic i els veïns confiaven que dins de la «nueva aurora de Libertad y ventura» el poble «... recobraría sin duda su antigua prosperidad y esplendor bajo un gobierno esencialmente liberal y Protector de los Pueblos». Els comissionats volien mostrar la seva fervent adhesió al nou sistema liberal i constitucional que des de 1812 dedicava la seva tasca legislativa a desmuntar el model de govern i administració de l'Antic Règim, just en el moment en què l'Estat lluitava contra els involucionistes en la Primera Guerra Carlina (1833-1840). Vinculaven el seu declivi, com el d'Espanya, a la implantació d'aquest sistema decadent i a la pèrdua de les llibertats catalanes. D'aquesta manera, amb el ressorgiment d'Espanya i Catalunya sota un govern just, renaixeria Santiga. L'argument era la fidelitat i la identificació amb el nou règim que sorgia, i l'apel·lació a l'esperit liberal, segons el qual tots els pobles tenien dret a governar-se lliures d'antics vasallatges. Dins del nou règim de llibertat, no hi cabia cap tipus de servitud d'un poble vers un altre.

Per si aquests arguments laudatoris no eren suficients, afegiren un seguit de dificultats geogràfiques: «... es público y notorio que el lugar (...) dista más de tres cuartos de hora de Sta. Perpètua, mediando entre los dos el caudaloso rio Besós ...» amb la qual cosa «... particularmente en invierno, le es imposible pasar a él (Sta. Perpètua) por no poder vadear el espresado Besós». Aquestes dificultats implicaven greus inconvenients als santiguencs atès que per a qualsevol gestió a Sta. Perpètua havien de perdre la major part del dia, afirmaven els comissionats.

Com que «sería un nunca acabar si hubiesen de referirse uno por uno los inconvenientes (...) de su agregación» els representants dels veïns de Santiga oferien, finalment, al governador civil el compromís formal de tot el poble de proveir, tal com establia la legislació vigent, dues persones que sabessin escriure per ocupar els càrrecs d'alcalde i secretari i, d'aquesta manera, poder renovar «a su tiempo» el personal de l'ajuntament. Tal compromís pretenia desfer la raó argumentada a la circular de maig del 1836.

El cert era que feia temps que l'escàs nombre d'habitants a Santiga provocava problemes a l'hora de reemplaçar el personal municipal, resultant que els càrrecs se'ls repartien sempre els mateixos. Prenguem per exemple el procés de nomenament a bayle i regidors per a 1832. La proposta de candidats la feien els regidors sortints a l'alcalde major de Terrassa que, en el cas de Santiga, era qui decidia. L'octubre del 1831 les autoritats locals tenien uns noms de veïns que consideraven capacitats i amb les circumstàncies requerides per la legislació vigent. «Solamente que Francisco Llobet, propuesto en 2º lugar de Bayle es cuñado de José Fadó, Regidor Decano actual y Jayme Lloberas, propuesto en

primer lugar de Regidor Decano es tambien cuñado de Juan Posas, Procurador Síndico actual, y atendiendo a los pocos sujetos idóneos que se hallan en dicho vecindario censados (...) no se ha podido formar de otro modo del que se ha practicado»⁸.

Per aclarir, amb detall, la situació a Santiga, a principi d'agost⁹ el govern civil va demanar al consistori de Sta. Perpètua que informés de la seva posició, el padró de Sta. Maria i les dificultats físiques exposades pels comissionats. Les autoritats perpetuenques comencen per exculpar-se de cap responsabilitat en l'agregació i manifestaven no treure'n cap profit, només havien obeït a l'autoritat. Negava l'alcalde Guillem Folguera, com és natural, les dificultats orogràfiques perquè Santiga és a mitja hora a peu i l'accident fluvial que separa els dos pobles és la riera de Canalies, situada a ponent de Sta. Perpètua. «*El rio Besós – deia – dista tres cuartos de hora de este Pueblo (per Sta. Perpètua) por la parte de oriente*»¹⁰.

Els inconvenients derivats de les gestions administratives també els minimitzava atès que els veïns de Santiga només havien d'anar a Sta. Perpètua els dies d'eleccions de regidors; la resta de gestions, fiscals principalment, les realitzava el regidor únic de Santiga en tracte directe amb el secretari municipal del poble, «... *y aun esto no es excusa, porque cuando aquel pueblo era independiente de este sucedia lo mismo porque de muchos años á esta parte siempre han tenido el Secretario á este Pueblo*». Efectivament, Josep Bellsolà, propietari i secretari municipal de Sta. Perpètua, feia aquesta funció també a Santiga, signant com a tal la terna de candidats a autoritats locals pel 1832 citada anteriorment, per exemple.

Amb tota aquesta documentació al cartipàs, la comissió encarregada al govern civil d'aclarir el cas va elevar l'informe corresponent al governador l'octubre del 1837¹¹. No trobaven cap inconvenient a la segregació atès que consideraven que qualsevol agregació havia de beneficiar a ambdues parts, cosa que no era clara per a ells. D'altra banda, Sta. Perpètua no havia demanat l'agregació i no s'oposava al fet que retornés la situació anterior a 1836. Però deixaven la resolució a criteri del governador i aquest va decidir negar la segregació i mantenir allò que va quedar establert per la circular del maig del 1836. A l'expedient 1209 obert pels funcionaris estatals, aprovat pels mateixos i suspès pel màxim responsable, no hi ha cap explicació, només la sentència: «*SUSPENDIDO*». L'explicació la trobarem més endavant, quan parlem de la reordenació territorial i administrativa que tindrà el seu màxim exponent en la creació de la divisió provincial.

A la vista de la seva infructuosa gestió i aprofitant el canvi de governador civil, els veïns de Santiga tornaren a la càrrega el febrer de 1838 amb una altra instància adreçada a l'Excelentíssim Senyor Governador. El to d'aquesta segona instància no va ser tant enardit com la primera i cercava arguments en la

legislació no pas en la defensa aferrissada d'uns drets històrics o la identificació amb els valors del règim liberal: «Consultese la ley, examinense los primeros artículos de la instrucción para el gobierno económico político de las provincias»¹². No diu quina de les dues promulgades (1813 o 1823) però sembla que fan referència a la Instrucció de febrer de 1823 on es regulava per primer cop la supressió i l'agregació de municipis en raó de l'escàs nombre de pobladors o per sol·licitud expressa dels mateixos¹³. Els santiguencs argumentaven que si amb la llei a la mà podien crear-se nous municipis amb 50 veïns, per què no mantenir el seu independent? El decret, deien, establia que «basta a menor número cuando los intereses (...) y la topografía del país lo aconsejasen». Acollint-se a aquest apartat de la legislació tornaven a carregar amb les dificultats orogràfiques i finalment mantenien que «los intereses, las relaciones de ambos son distintas, sus contribuciones divididas, sus términos deslindados, todo, todo, Exmo. Señor hasta la misma naturaleza parece reclamar la separación que solicitamos»¹⁴.

Aquesta primera embranzida agregacionista va ser vençuda pels habitants de Santiga, no sabem si per l'èxit d'aquesta estratègia legalista o perquè les estructures de control del territori per part de l'Estat encara no eren prou fermes. Ho deduïm del fet que no hem trobat cap document revocant el decret d'integració a Santa Perpètua de 1836, i de l'existència dels llibres d'actes dels Judicis de Conciliació del Jutjat de Pau «del pueblo de Santa Maria la Antigua» dels anys 1844 i 1845. La darrera acta d'aquests llibres la signa Pau Soley com a alcalde constitucional, molt probablement el darrer alcalde de Santiga.

----- III -----

Els comissionats nomenats pels ciutadans de Santiga per a defensar-se es movien en un entorn polític molt poc receptiu a les seves demandes. A l'hora de crear un nou mapa municipal modificant l'organització territorial heretada de l'Antic Règim, els reformadors liberals disposaven de dos models a aplicar: el model anglosaxò i el que va portar Napoleó. Al model anglosaxò l'Estat delega en l'administració local les competències que considera que l'ajuntament pot gestionar millor, transformant-lo en una instància de poder real. Depèn d'ell policia, justícia, educació, fiscalitat... No hi ha competència govern/municipi perquè el primer delega en el segon.

A l'Estat espanyol s'imposarà el model napoleònic, on el consistori és un organisme de deliberació però el poder d'actuar correspon a l'alcalde nomenat pel governador. Les raons per adoptar aquest model foren diverses:

1. Per la tradició borbònica centralista importada per Felip V.
2. La revolució liberal va fer-se enmig d'una guerra civil, la qual cosa imprimia la necessitat d'un control estricte.

3. La pervivència de l'obra organitzativa feta pels francesos durant la seva ocupació del territori espanyol. Recordem el projecte d'integració de Catalunya a França fet per Napoleó sota el paradigma de la departamentització francesa.
4. La darrera raó no seria la menys important: la por a les forces perifèriques i als possibles contrapoders locals.

El nou municipi que va intentar bastir-se venia definit pel binomi igualtat davant l'administració i uniformitat tant en el territori com en les institucions, tot plegat determinat per un seguit de condicionants:

- a. Exigències polítiques d'una més gran igualtat davant l'administració, derivada de la Revolució Francesa.
- b. Necessitat d'estructurar una administració territorial més senzilla, eficaç i racional com a resposta a la pluralitat municipal de l'Antic Règim.
- c. Per coherència amb la incardinació del municipi dins del poder executiu, facilitant els nous mecanismes de control: les eleccions.
- d. Com a resposta al «federalisme» americà i al foralisme ultraconservador dels diputats valencians i catalans.

L'acceptació del règim foral al País Basc i Navarra va introduir una escletxa legal i pràctica dins d'aquests principis igualitaris i uniformitzadors del model territorial que encara dura.

Una vegada establerta pels dirigents liberals la necessitat d'uniformització de l'Estat, les mesures de caire jurídic institucionals lluitaren entre dues tendències, una fortament centralitzadora i l'altra més potenciadora del poder local.

Respecte a la canalització del poder central podem dir que, durant els moments de govern dels grups polítics progressistes, existirà una tendència a la descentralització, no del poder, sinó de l'acció administrativa. D'aquesta manera s'observa que les Diputacions (institució clau en tot aquest procés), encara que sotmeses al control del cap polític o governador, i del govern, veuen augmentades les seves competències i possibilitats d'actuació. Per contra, quan el poder rau en mans dels grups moderats, l'actuació administrativa en les províncies romandrà conduïda pel cap polític, configurant-se les Diputacions com cossos consultius d'aquells, segons explica Santana Molina¹⁵.

Pel que fa als municipis, aquesta lluita entre models encara serà més gran. Pensem que la divisió provincial establerta el 1833 de forma provisional encara es manté, amb escasses variacions, en contrast amb les successives solucions al problema dels petits municipis des de 1812¹⁶. No hi haurà llei municipal que no introdueixi els seus retocs sobre l'aportació gaditana inicial. La mida mínima del municipi o les agregacions i segregacions varen ser qüestions que ultrapassarien els límits del segle XIX.

Peça clau en tot aquest procés seran els mecanismes d'accés i control dels naixents poders locals, és a dir, el sistema electoral. Els progressistes voldran ampliar el més possible la base electoral. Els moderats, per contra, lluitaran per reduir al màxim les bases, restringint les persones amb dret a vot i amb possibilitats de ser escollides.

La política electoral de cadascun dels partits burgesos va ser una de les causes últimes de dissensió. La relació causa/efecte entre el control dels municipis i el de les eleccions generals permetia la continuada exclusió dels progressistes amb l'avenç del model censatari. Si fem un esforç de síntesi d'aquest procés municipalitzador podem establir tres períodes:

1. 1812-1833. Caracteritzat pel model establert a les Corts de Càdis, clarament democratitzador. Concepció de Castro considera el 1812 com l'inici a Espanya d'un règim local esglaonat i homogeni, resposta als criteris bàsics de representativitat ciutadana, divisió de poders, racionalitat i màxima eficàcia de l'administració amb cost mínim¹⁷. En suma, transformar les «*baylies*» de jurisdicció reial o senyorial en ajuntaments constitucionals.

Amb aquests criteris, el conjunt de «*ciudades, villas, lugares y aldeas*», que en nombre superior a 20.000 deixarà l'Antic Règim, s'agruparà a mitjan s. XIX en 9.355 ajuntaments, substituint el conglomerat heterogeni del règim anterior per una xarxa de municipis uniforme en resposta a dos criteris: independència municipal dels nuclis i representació legal de cada municipi pel seu ajuntament¹⁸. A Catalunya, la Diputació provincial va adoptar el criteri de transformar en ajuntaments els nuclis amb més de 50 veïns.

El liberalisme gadità considerava la institució municipal com el mitjà més adient de participació ciutadana al govern, el primer nivell del govern interior i el gran mitjà de penetració de les noves idees, a més d'una font de votants amb el planejat sufragi universal masculí. Malgrat rebre àmplies atribucions sobre tota l'administració civil del terme corresponent i encarregar-se de la recaptació dels tributs generals per delegació de l'Estat, tota activitat municipal estava sota supervisió de la Diputació provincial. L'objectiu d'incorporar la vida municipal a l'acció de l'Estat reflectia tant les limitades possibilitats centralitzadores d'un Estat amb recursos escassos com la voluntat integradora dels legisladors.

En aquests primers anys de revolució els progressistes eren més municipalistes perquè ells tenien més fàcil l'accés al poder als municipis que no pas a les Corts. Per contra, els moderats necessitaven restringir el poder municipal perquè els resultava difícil el seu accés a les corporacions locals en un joc obert.

2. 1834-1843. Aquest serà un període d'enfrontaments de models. Al 1834 el partit progressista renuncià al sufragi universal de tots els veïns en favor d'un censatari ample. Superada l'etapa revolucionària, la consolidació del sistema comportava un reforçament dels vincles de les administracions territorials i locals amb l'administració central. Els moderats volien que l'alcalde fos el

representant del govern al municipi. Per això es va establir l'elecció mixta d'alcalde (seleccionat pel govern d'entre els regidors). L'administració local, per a ells, es convertiria en una línia jeràrquica des del Ministeri de Governació que, passant pels governadors, baixava directament fins l'alcalde.

La confrontació entre progressistes i moderats d'aquests anys es produirà tant al carrer com a les Corts, i apareix des de les primeres Corts de l'Estatut Reial (1840). Malgrat els esforços progressistes per crear una administració mínimament representativa i descentralitzada, amb el triomf moderat a la dècada del 1840 s'anirà imposant gradualment el sistema municipal més centralista i jeràrquic, culminant el procés amb la Llei d'ajuntaments de 1840 que deixava en no res la Instrucció de 1823 o la Constitució progressista del 1837.

La revolta popular que entre 1840-43 es durà al carrer, organitzada pel moviment Juntista, serà la resposta i l'últim intent progressista de mantenir l'únic terreny on encara tenia una possibilitat d'actuar i contraposar (per la via indirecta dels ajuntaments i les diputacions) el control de les Corts que un sistema electoral censatari estricte posava a les mans dels moderats.

Els aixecaments populars finalment foren esclafats pel general Prim amb el suport dels grans terratinents i industrials, que començaven a veure un excessiu protagonisme popular. El fracàs de les experiències descentralitzadores realitzades entre 1836-37 per les diputacions progressistes en guerra amb els carlins i la substitució el 1844 de la Milícia Nacional per la Guàrdia Civil constitueixen els fets significatius d'aquesta progressiva centralització. La Milícia era organitzada pels ajuntaments, encarregats d'armar i reemplaçar els seus contingents. Era una força civil prevista per la Constitució com a suport de la revolució burgesa. Va sorgir amb la guerra de la Independència al servei de les Juntes Locals, encara que no va ser regulada fins l'abril de 1820. La Guàrdia Civil serà la seva antítesi: cos armat, militaritzat que naixia del poder central per controlar la perifèria.

3. 1844-1847. El model moderat, netament centralitzador, s'imposarà definitivament amb la victòria d'aquest sector a les eleccions del 1844. La restricció de la representativitat del municipi, amb la intervenció de l'executiu en l'elecció d'alcaldes i tinentes d'alcalde a través del cap polític, afavorirà la delimitació dels grups i persones cridades a exercir el poder. D'altra banda, la restricció del dret de vot va significar, a la província de Barcelona per exemple, passar d'un cens electoral d'unes 20.000 persones el 1844 a 6.657 el 1846¹⁹.

El retall en les funcions de l'ajuntament adobava el control estricte que el poder central volia imposar. Per Nadal, la Milícia Nacional era un factor que impulsava la formació d'un Estat descentralitzat, construït sobre el poder municipal. Aquesta era la idea més volguda de l'esquerra del progressisme, els «exaltats», i contestada pels governs moderats. La desfeta de l'aixecament popular del 1843 va ser, potser, el fet polític més clar de ruptura neta amb el model d'Estat que la Milícia era portadora.

---- IV ----

L'any 1845 serà clau en la determinació del destí dels santiguencs i de molts altres pobles de Catalunya en virtut de l'aplicació de la llei d'ajuntaments promulgada el 8 de gener. L'article 70 del nou text legal implicava la supressió dels municipis amb menys de 30 veïns (de 120 a 160 habitants). Santiga feia molt temps que no arribava al mínim: el 1819 hi consten oficialment 15 veïns (de 60 a 80 habitants)²⁰ i Madoz el 1845 l'hi atorga 20 veïns (115 ànimes)²¹. Altres fonts vénen a reblar el clau, fonts eclesiàstiques del 1815 estableixen 21 famílies amb 71 individus i el 1850, 23 veïns i 80 ànimes de comunió²². Aquesta disposició va afectar més a la meitat septentrional del Principat, amb nuclis més petits de població i, en conjunt, va significar una disminució de més del 38% dels municipis catalans (de 1.758 al 1842 va passar a 1.084 el 1857)²³.

El fet de ser any electoral prorrogarà durant uns mesos l'aplicació de la nova llei municipal. Al febrer les autoritats reconeixen que, davant les dificultats per a executar-la de forma immediata, calia mantenir «*hasta nueva disposición (...) los Ayuntamientos actuales con la misma organización que en el día tienen (...) continuando por ahora las Municipalidades existentes en poblaciones que no exceden de treinta vecinos*»²⁴. És el moment de formar la llista d'electors i aquesta és tasca delicada i prioritària, per la qual cosa s'ajornà l'aplicació de les agregacions.

No gaire temps va mantenir-se la moratòria, al març²⁵ s'inserí al Butlletí Oficial de la Província de Barcelona la Reial Ordre que establia, a través de l'article 70, la supressió dels nuclis de menys de 30 veïns. Les autoritats tenien pressa per liquidar la qüestió i disposaren l'obertura immediata dels expedients, consultant als pobles afectats per les seves preferències d'agregació i la situació de les comunicacions i relacions d'ambdues localitats i les del voltant. L'Ordre establia vuit dies per donar resposta manifestant «*á que pueblo querian agregar-se para formar distrito municipal*».

El text s'expressava en to peremptori i inapel·lable, no deixant escletxa per a la reclamació. Es vol que el procés sigui ràpid i al maig trobem una circular del Govern Civil dirigida a l'Ajuntament de Sabadell demanant «*con toda urgència*», informe sobre les distàncies entre Santiga i Sabadell, Santiga i Sta. Perpètua de Mogoda i les seves relacions, donat que Sta. Maria l'Antiga havia sol·licitat la seva agregació a aquesta darrera població²⁶, segons consta a la circular.

Tres dies més tard el consistori sabadellenc envia les seves conclusions: «*Sta. Maria la Antiga dista de esta villa una hora y de Santa Perpetua apenas media y los medios de comunicación y estado de los caminos ofrecen a Santiga mucha más ventaja que no con respecto a esta villa (per Sabadell). En orden a la*

relación en intereses que ligan a dichos pueblos: en cuanto a los particulares lo ignora el Ayuntamiento; en cuanto a la parte pública o administrativa son bastantes, porque muchos vecinos de Sta. Perpetua son terratenientes de Santiga i viceversa»²⁷. Recordem en aquest sentit el cas del secretari municipal i, a la vegada, jutge de Pau, Josep Bellsolà, que exercia al mateix temps als dos pobles.

Desconeixem si donades les circumstàncies polítiques de clara involució els santiguencs varen rendir-se, acceptant els fets consumats o no. De moment no hem trobat documentació en cap sentit. El fet és que el 12 de desembre del 1845²⁸ una nova Reial Ordre desfaria definitivament les esperances que haguessin pogut tenir els vilatans de Santiga pel seu momentani èxit en les gestions fetes a final de la dècada del 1830. El Govern Civil i la Diputació provincial tancaven els expedients de supressió dels ajuntaments de menys de 30 veïns de la província de Barcelona agregant Santa Maria l'Antiga a Santa Perpètua de Mogoda. Aquesta vegada serà definitiva, com comprovarem al maig del 1847 quan es publiqui el nomenclàtor de municipis de la província de Barcelona²⁹. Però el sentiment de pertinença a un lloc, a una terra no pot esborrar-se a cop de decret i encara al 1918 faran festa major pròpia a Santiga com a mostra de la pervivència d'un tarannà propi, diferenciat, i la seva església mantindrà rector fins després de la Guerra Civil³⁰.

En aquestes pàgines hem vist com la supressió del règim senyorial el 1811 feia necessari substituir el vell batlle de jurisdicció reial o senyorial per l'alcalde constitucional. Amb la Constitució a la mà, calia establir les noves atribucions dels municipis com a primer pas per a la creació dels districtes electorals amb els quals bastir les eleccions previstes; per a poder estendre els partits judicials com a font d'un nou model de justícia o crear les províncies com un nou òrgan territorial substituïnt els corregiments felipistes.

Per a fer-ho tot, calia establir qui i com organitzava la vida als pobles i ciutats de l'Estat, si l'ajuntament es transformava en un veritable poder o només en una corretja de transmissió del poder central. Mirant cap enrere com hem fet, veiem que la tasca legislativa desenvolupada al llarg del s. XIX ha construït un model municipalista amb escases competències i recursos, situació pal·liada parcialment a final del s. XX amb la feina de diputacions i òrgans autònoms. Malgrat tot, continua el poder central condicionant el funcionament dels nostres municipis, tal com ho demostra, per exemple, la supressió de forma unilateral de l'impost d'activitats econòmiques, un important recurs financer per a les hisendes locals. El passat, una vegada més, ens explica el present.

Fonts i Arxius

Arxiu de la Diputació de Barcelona
 Arxiu Fermí Vinyals
 Arxiu Històric de Sabadell
 Arxiu Històric de Sta. Perpètua de Mogoda

Bibliografia

- Burgueño, J.: *De la vegueria a la província*. Col. Camí Real, n. 7, Rafael Dalmau Ed., Barcelona, 1995.
- Castro, Concepción de: *La Revolución Liberal y los municipios españoles*. Alianza Universidad, Madrid, 1979.
- Fontana, J.: *La fi de l'Antic Règim i la industrialització*. col. Història de Catalunya dir., Pierre Vilar, vol V, Edicions 62, Barcelona, 1988.
- Nadal, F.: *Burgueses, burócratas y territorio*. Instituto de Estudios de la Administración Local, Madrid, 1987.
- Ricart, J.; Díez, M.; Vilàs, E.; Aymerich, L i Morral, J.: *El que sabem del segle XX. Història de Santa Perpètua de Mogoda, 1900-1979*. vol 1, Ajuntament de Santa Perpètua de Mogoda, Sta. Perpètua, 1999.
- Santana Molina, M.: *La Diputación Provincial en la España decimonónica*. col. Historia de la Administración, Ministerio de las Administraciones Públicas, Madrid, 1989.
- Sarrión Gualda, J.: *L'organització política del Pla de Barcelona abans de 1854. El règim constitucional*. Quaderns del Seminari d'Història de Barcelona n. 4, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 2000.
- Vinyals Rovira, F.: *Notes de la història de Santiga, petit poble del Vallès*. Ed Grup Pro Arqueologia i Història de Santa Perpètua de Mogoda, Sta. Perpètua, 1984.

Notes

1. Esforç bàsicament intel·lectual, segons Francesc Nadal: *Burgueses, burócratas y territorio*, Instituto de Estudios de la Administración Local, Madrid, 1987.
2. Boletín Oficial de la Provincia de Barcelona (BOPB), n. 47, 19.05.1836.
3. BOPB, n. 47. Preàmbul de la circular: «*Considerando que el corto número de vecinos de algunos pueblos (...) no permite formen y renueven sus municipalidades con arreglo a la nueva ley provisional de Ayuntamientos...*» es decretava la creació d'entitats locals majors afegint els petits municipis al seu veí més gran «*aprovechando los conocimientos locales del Sr. Diputado de Terrassa*». És a dir, deixant la decisió a l'atzar d'un criteri personal subjecte a interessos diversos.
4. Vinyals i Rovira, Fermí: *Història de Sta. Perpètua de Mogoda*, Ajuntament de Santa Perpètua de Mogoda, Sta Perpètua, 1994, pàg. 222-223.
5. La prova, la trobem a l'Arxiu Històric de Sta. Perpètua (AHSPM) on es conserven les actes dels Judicis de Conciliació redactades per la recent creada figura del Jutge de Pau (1835) amb encausats de Santiga citats com a «... vecino de este término».
6. Arxiu Històric de la Diputació de Barcelona (AHDB), Àrea de Govern, Lligall n. 400, expedient 4. Document de constitució de la Comissió antiagregació amb data de 20 de juny de 1837.
7. AHDB, Lligall 400.
8. Arxiu Fermí Vinyals (AFV), expedient n. 328.

9. AHDB, Lligall n. 400, 02.08.1837.
10. AHDB, Lligall n. 400, 14.08.1837.
11. AHDB, Lligall n. 400, 02.10.1837.
12. AHDB, Lligall n. 400, 09.02.1838.
13. Article 85 de la Instrucció del 1823 recollit per J. Sarrión Gualda a *L'organització política del Pla de Barcelona abans de 1854. El règim constitucional*, Quaderns del Seminari d'Història de Barcelona, n. 4, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 2000, pàg. 14.
14. AHDB, Lligall 400, 09.02.1838.
15. Santana Molina, M.: *La Diputación Provincial en la España decimonónica*, Ministerio de Administraciones Públicas, Madrid, 1987, Pàg. 52.
16. Del Decret de 6 d'agost de 1811 abolint els senyorius com a pas previ per a l'aparició d'ajuntaments electius i uniformes, a la Llei municipal de 26 de juliol de 1892, més de 17 reials decrets, instruccions, constitucions i lleis municipals, amb els seus corresponents reglaments i modificacions sobre la marxa, sortiran al carrer impreses als butlletins oficials. Per seguir la pista mireu Sarrión Gualda, J.: *L'organització política del Pla de Barcelona...*
17. De Castro, Concepción: *La revolución liberal y los municipios en España*, Alianza Editorial, Madrid, 1979, pàg. 57.
18. De Castro, Concepción: *La Revolución Liberal y los municipios...* pàg. 61.
19. Fontana, Josep: *La fi de l'Antic Règim i la Industrialització, 1787-1868*, dins de la Història de Catalunya dirigida per Pierre Vilar, vol. V, Edicions 62, Barcelona, 1988, pàg. 297.
20. Frígola, Vicente: *Relación de los pueblos de que consta el Principado de Catalunya mandado formar por el Señor Intendente General Don Vicente Frígola*, Imprenta de la viuda de Antonio Brusi, Barcelona, 1824. Diu així: «lugar de realengo con alcalde ordinario y 15 vecinos, a 4 horas de la capital y 6 1/2 de la cabeza del corregimiento (Mataró).
21. Madoz, Pascual: *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar*. Edició facsímil prorrogada per Antoni Pladevall i publicada per l'editorial Curial el 1985, Pàg.302.
22. AFV, expedient n. 349. Còpies del llibre de visites pastorals a Santiga (1781-1850).
23. Burgueño, Jesús: *De la vegueria a la província. La formació de la divisió territorial contemporània als Països Catalans (1790-1850)*, Rafael Dalmau Editor, col. Camí Real, n. 7, Barcelona, 1995, pàg. 202.
24. BOPB n. 19, 17.02.1845.
25. BOPB n. 30, 15.03.1845.
26. Arxiu Històric de Sabadell (AHS), Secció Registres Correspondència Oficial, expedient n. 13, 1845.
27. AHS. Correspondència, exp. n. 13, 1845.
28. BOPB, n. 152, 25.12.1845.
29. BOPB, n. 34, 19.03.1847.
30. Ricart, J.; Díez, M.; Vilàs, E.; Aymerich, L.; Morral, J.; *El que sabem del S.XX. Història de Santa Perpètua de Mogoda, 1900-1979*, vol. I, Ajuntament de Sta. Perpètua de Mogoda, Sta. Perpètua, 1999, pàg. 43.